កាលិកបត្រស្រាវជ្រាវមនុស្សសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម
Cambodian Journal of Humanities and Social Sciences
Website: https://cjhss-journal.com/

មូលហេតុនៃការបែកបាក់គ្រួសារនៅកម្ពុជា៖ ការសិក្សានៅក្នុងសង្កាត់ស្ទឹងមានជ័យរាជធានីភ្នំពេញ

Major Causes Divorce among Cambodian People’s Families: A Study at Sangkat Steung Meanchey, Phnom Penh

ឈុន ផារ៉េង[១], ប៉ាន់ វុត្ថា[២], ហ៊ឹម ញាណារិទ្ធ[៣], ក្ដាន់ ធុល[៤]

[១] វិទ្យាស្ថានមនុស្សសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម នៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា
អ៊ីមែល៖ phaveng@gmail.com
[២] វិទ្យាស្ថានមនុស្សសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម នៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា
អ៊ីមែល៖ pannvutha1973@yahoo.com
[៣] វិទ្យាស្ថានមនុស្សសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម នៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា
អ៊ីមែល៖ narith1971@gmail.com
[៤] វិទ្យាស្ថានមនុស្សសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម នៃរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា
អ៊ីមែល៖ kdann_thoul@yahoo.com

បានទទួល៖ ២៦កញ្ញា ២០២៣; ទទួលបោះពុម្ព៖ ២៧វិច្ឆិកា ២០២៣; បោះពុម្ព៖ ៣១ធ្នូ ២០២៣

ទំនាក់ទំនង៖ phaveng@gmail.com

អាគតដ្ឋាន៖ ឈុន ផារ៉េង, ប៉ាន់ វុត្ថា, ហ៊ឹម ញាណារិទ្ធ និង ក្ដាន់ ធុល. (២០២៣). មូលហេតុនៃការបែកបាក់គ្រួសារនៅកម្ពុជា៖ ការសិក្សានៅក្នុងសង្កាត់ស្ទឹងមានជ័យរាជធានីភ្នំពេញ. *កាលិកបត្រស្រាវជ្រាវមនុស្សសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម*, ២(២), ៤២-៥៥.

សង្ខិត្តន័យ

ការបែកបាក់គ្រួសារឬការលែងលះក្នុងសង្គមគ្រួសារបានក្លាយជាបញ្ហាប្រឈមមួយមិនត្រឹមតែសម្រាប់បុគ្គលខ្លួនឯងផ្ទាល់នោះទេ ប៉ុន្តែវាក៏បាននាំមកនូវផលវិបាកដល់គ្រួសារ សាច់ញាតិ និងសង្គមកម្ពុជាផងដែរ។ ការសិក្សាអំពីមូលហេតុនៃការបែកបាក់គ្រួសារនៅក្នុងសង្គមកម្ពុជាមួយនេះ ធ្វើឡើងនៅក្នុងសង្កាត់ស្ទឹងមានជ័យនៃរាជធានីភ្នំពេញ។ ដំណើរការស្រាវជ្រាវអនុវត្តតាមវិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវបែបគុណវិស័យ ដោយប្រើវិធីសម្ភាសស៊ីជម្រៅជាមួយក្រុមគោល

ដៅស្រាវជ្រាវចំនួន២៥នាក់ ដែលក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន១៥នាក់។ លទ្ធផលស្រាវជ្រាវបង្ហាញថា មូលហេតុដែលឈានទៅដល់ការលែងលះឬបែកបាក់ក្នុងសង្គមកម្ពុជាមានដូចជា ហិង្សាសេដ្ឋកិច្ចគ្រួសារ, ការប្រចណ្ឌ, ការជ្រៀតជ្រែកនៃញាតិពន្ធ, បញ្ហាហិង្សាផ្លូវភេទ, អំពើហិង្សាផ្លូវកាយ និង កង្វះវិធីសាស្ត្រពិភាក្សាបញ្ហាគ្រួសារ។ ក្នុងទិដ្ឋភាពជាក់ស្តែង មានក្រុមគ្រួសារមួយចំនួនបានបែកបាក់គ្នាបណ្តាលមកមូលហេតុពីរឬច្រើនក្នុងចំណោមមូលហេតុទាំងនេះ។ លទ្ធផលក៏បានបង្ហាញថា មានកត្តាមួយចំនួនដែលជំរុញឱ្យមូលហេតុទាំងនេះកាន់តែក្តៅនិងឈានទៅដល់ការលែងលះ ដែលកត្តាទាំងនោះមានដូចជា កត្តាចំណេះដឹង ការងារ កត្តាទំហំប្រាក់ចំណូលជាដើម។ ដើម្បីចូលរួមជាទស្សនទានសម្រាប់វិធីសាស្ត្របង្ការឬជៀសវាងនូវបញ្ហាបែកបាក់គ្រួសារនេះ ការសិក្សាបានផ្តល់អនុសាសន៍មួយចំនួនដូចជា ស្វែងយល់ពីគ្នាឱ្យបានច្បាស់លាស់មុននឹងសម្រេចចិត្តរៀបការ, ចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ, ព្យាយាមរម្ងាប់អារម្មណ៍ពេលមានបញ្ហាគ្រួសារជាដើម។

ពាក្យគន្លឹះ: មូលហេតុ, ការបែកបាក់គ្រួសារ, សង្គមកម្ពុជា, សង្កាត់ស្ទឹងមានជ័យ

ABSTRACT

Family separation or divorce has become a challenge not only for the individual but also for the family, relatives and society in Cambodia. This study focused on the causes of family separation in Cambodian which took place in Sangkat Stung Meanchey, Phnom Penh. The research process followed a qualitative method where in-depth interviews with 25 target groups, including 15 women were conducted. The findings showed that the major causes of divorce or separation among families in the study context were economic violence, jealousy, relative intrusion, sexual violence, physical violence, and a lack of discussion methods. In fact, some families split up for a combination of two or more reasons. The results also showed that there were other factors such as level of knowledge, employment status, income and so on were directly or indirectly stimulated the causes mentioned above. To prevent family breakdown, the study recommended that both parties should understand each other well before getting married, get lawful marriage registration, and try to calm down when finding the resolution to the family's issues.

KEYWORDS: cause, family breakup, Cambodian society, Sangkat Steung Meanchey

១. សេចក្តីផ្តើម

១.១. ទិដ្ឋភាពទូទៅ

អាពាហ៍ពិពាហ៍គឺជាចំណងរវាងភ្ជាប់និស្ស័យរវាងមនុស្សពីរនាក់តាមប្រពៃណីឬតាមផ្លូវច្បាប់ និងដែលបានស្ម័គ្រចិត្តរួមរស់ជាមួយគ្នា បង្កើតជាគ្រួសារ និង បន្តខ្សែស្រឡាយមនុស្សជាតិ។ នៅក្នុងការរស់នៅ ចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍តែងមានបង្កប់នូវគោលបំណងផ្សេងៗគ្នា អាស្រ័យទៅតាមការយល់ឃើញរបស់ក្រុមមនុស្សនៅក្នុងសង្គម ដែលគោលបំណងទាំងនោះមានដូចជា ដើម្បីបំពេញសេចក្តីរីករាយត្រេកត្រអាលនៃកាមតណ្ហាបែបសភាវធម្មជាតិ, ការបន្តពូជពង្សវង្សត្រកូល, ការបន្តដំណើរជីវិតរស់នៅរួមសុខរួមទុក្ខជាមួយគ្នាប្រកបដោយកិត្តិយស ភាពថ្លៃថ្នូរ និង សណ្តាប់ធ្នាប់ជាដើម។ ក៏ប៉ុន្តែ ដាយថាហេតុ មានប្តីប្រពន្ធជាច្រើនបានប្រឈមមុខនឹងទំនាស់វិបត្តិគ្រួសារ រស់នៅមិនចុះសម្រុងនឹងគ្នា កើតមានអំពើហិង្សា ឬ ប្រព្រឹត្តសកម្មភាពមិនគប្បីនិងឈានរហូតបែកបាក់គ្រួសារក៏មាន។

ទូទៅ បុរសនិងស្ត្រីតែងប្រាថ្នាកសាងជីវិតប្តីប្រពន្ធតាមរយៈចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមប្រពៃណីឬតាមផ្លូវច្បាប់ ក៏ប៉ុន្តែ គេក៏សង្កេតឃើញមានគូស្វាមីភរិយាខ្លះបានសម្រេចចិត្តរស់នៅជាមួយគ្នាដោយពុំមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់។ សម្រាប់សង្គមខ្មែរ យោងតាមនីតិវិធីច្បាប់ជាធរមាន បានបែងចែកប្តីប្រពន្ធជាពីរប្រភេទគឺ អនីតិសង្វាសជនឬប្តីប្រពន្ធឥតខាន់ស្លា និង សហព័ទ្ធឬប្តីប្រពន្ធមានខាន់ស្លា។ ចំពោះអនីតិសង្វាសជន បើយោងតាមក្រមព្រហ្មទណ្ឌនិងច្បាប់ឯកពន្ធភាព (រដ្ឋសភា, ២០០៦) គឺជាជនដែលរស់នៅរួមរស់ជាមួយគ្នាជាគូស្នេហ៍ឬប្តីប្រពន្ធដោយមិនបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍(អេតាស៊ីវិល) ទោះបីពួកគេបានរៀបចំពិធីអាពាហ៍ពិពាហ៍អធិកអធមយ៉ាងណាក៏ដោយ។ ចំណែកសហព័ទ្ធ យោងតាមច្បាប់ស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍និងគ្រួសារ១៩៨៩ (រដ្ឋសភា, ១៩៨៩) និង ក្រមរដ្ឋប្បវេណី២០០៧ (រដ្ឋសភា, ២០០៧) គឺប្តីប្រពន្ធដែលបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់នៅចំពោះមុខមន្ត្រីអត្រានុកូលដ្ឋាន ទោះបីគេបានឬមិនបានរៀបចំពិធីអាពាហ៍ពិពាហ៍អធិកអធម្មក៏ដោយ។ ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរទាំងពីរភេទដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ត្រូវគោរពគោលការណ៍ឯកពន្ធភាពដោយស្ម័គ្រចិត្ត ប្តីមួយប្រពន្ធមួយ ដោយមានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ចំពោះមុខមន្ត្រីអត្រានុកូលដ្ឋាន ស្របតាមលក្ខខណ្ឌដែលមានចែងក្នុងច្បាប់ស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍និងគ្រួសារ (រដ្ឋសភា, ២០១១)។

ទិដ្ឋភាពខាងលើនេះ មានភាពខុសគ្នាចំពោះបុរសប្រសិនបើយើងក្រឡេកមើលទៅលើស្ថានភាពសង្គមកម្ពុជាកាលពីអំឡុងទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៦៧ ដោយតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ១៩៦៧ បានអនុញ្ញាតឱ្យ ស្ត្រីយកប្តីបានតែមួយនាក់ ចំណែកបុរសអាចយកប្រពន្ធបានច្រើននាក់។ ប្រពន្ធទាំងឡាយត្រូវទទួលស្តាប់ឱវាទប្តី ត្រូវឱនលំទោន ស្លូតត្រង់នឹងប្តី ចំណែកប្តីត្រូវទំនុកបម្រុងប្រពន្ធទាំងឡាយឱ្យប្រាក់កាសចាយវាយតាមសមគួរដល់មុខរបរនិងធនធានដែលខ្លួនមាន។ ស្ត្រីដែលទន់ខ្សោយ ខំតស៊ូខាំមាត់សង្កត់ចិត្ត ទ្រាំទ្រការលំបាកសព្វបែបយ៉ាង នេះប្រសិនបើគេបានស្វាមីដែលមិនយកចិត្តទុកដាក់លើភរិយា ដែលការរស់នៅបែបនេះផ្ទុយពីទស្សនៈដ៏ពេញនិយមរបស់ខ្មែរមួយគឺ "ស៊ូលំបាកផ្លូវកាយ កុំឱ្យតែលំបាកផ្លូវចិត្ត"។ ដោយសារតែកត្តាប្រពៃណី ស្ត្រីខ្មែរខ្លាចណាស់ការរិះគន់ពីញាតិជិតឆ្ងាយ ខ្លាចពាក្យថាមេម៉ាយ ព្រោះមេម៉ាយចាយមាត់ញាតិ ជាពិសេសមេម៉ាយប្តីលែង និង មេម៉ាយលែងប្តី។ ក៏ប៉ុន្តែ ការប្រកាន់ទស្សនៈបែបនេះបានសាបរលាបបន្តិចម្តងៗសម្រាប់និន្នាការបច្ចុប្បន្ន ហើយគេសង្កេតឃើញថា មានស្ត្រីខ្មែរជាច្រើនបានជ្រើសរើសយកការបាក់បែកគ្រួសារជាដំណោះស្រាយ ប្រសិនបើស្ថានភាពនៃការរស់នៅជាមួយគ្នាកើតមានបញ្ហាជាប្រចាំ ឬ ត្រូវរងទុក្ខគ្រប់បែបគ្រប់យ៉ាងទាំងសម្រាប់ខ្លួនឯងឬកូនៗ។

ការបែកបាក់គ្រួសារអាចជាដោះស្រាយនូវទុកសោកឈឺចាប់ទាំងឡាយដែលកើតមាននៃអតីតគូស្នេហ៍ទាំងឡាយ ប៉ុន្តែវាក៏បានបង្កនូវផលវិបាកដល់សាម៉ីខ្លួន គ្រួសារ និង សង្គមជាតិជាច្រើនដែរ។ ការបែកបាក់គ្រួសារអាចបង្កើតនូវបញ្ហាអវិជ្ជមាននៅក្នុងសង្គម ជាពិសេសពាក់ព័ន្ធនិងវប្បធម៌ សេដ្ឋកិច្ច និង ការអភិវឌ្ឍន៍ (Judy, 2021)។ នៅកម្ពុជាការបែកបាក់គ្រួសារមានចំនួនច្រើនគួរឱ្យកត់សំគាល់ ដោយនៅក្នុងឆ្នាំ២០១៣ នៅរាជធានីភ្នំពេញមានប្តីប្រពន្ធជាង ១២០០គូ បានលែងលះគ្នា ដោយក្នុងនោះមាន ៧០% ស្ត្រីជាអ្នកសុំលែងលះ (ប៉ែន, ២០១៤)។ ការបែកបាក់គ្រួសារនេះបង្កដោយមូលហេតុមួយចំនួនដូចជា ការរស់នៅមិនចុះសម្រុងគ្នា អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ ការផិតក្បត់ និង ការគ្មានទំនួលខុសត្រូវក្នុងគ្រួសារ ជាដើម (រឹម, ២០២០)។ ទិន្នន័យមួយចំនួនបង្ហាញថា បណ្តឹងលែងលះតាមផ្លូវតុលាការនៅកម្ពុជាមានអត្រាខ្ពស់ បើប្រៀបនឹងប្រទេសនានា ហើយបើធៀបនឹងប្រទេសជប៉ុនការលែងលះតាមបណ្តឹងមានប្រហែល

១% ប៉ុណ្ណោះ (Akanishi, 2016)។ នៅក្នុងសង្គមខ្មែរពីអតីតកាល ការបែកបាក់គ្រួសារមិនសូវកើតមានឡើយ ដែលនេះអាចដោយសារកត្តាសង្គមធម៌ វប្បធម៌ គំនាបប្រពៃណី និង កត្តាផ្សេងៗទៀត។

១.២. ក្របខណ្ឌគំនិតស្រាវជ្រាវ

ការប្រើប្រាស់ពាក្យ "បាក់បែកគ្រួសារ" នៅក្នុងអត្ថបទនេះសំដៅការចែកផ្លូវគ្នារវាងប្តីប្រពន្ធដែលមិនមានសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍(ភាសាច្បាប់ហៅថា ប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសឬប្តីប្រពន្ធគ្មានសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍) និងការចែកផ្លូវគ្នារវាងសហព័ទ្ធ(ប្តីប្រពន្ធនីតិសង្វាសឬប្តីប្រពន្ធមានសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍)។ ចំពោះសហព័ទ្ធ ពេលបែកបាក់គ្រួសារចែកផ្លូវគ្នា ច្បាប់កំណត់ប្រើពាក្យថា "ការលែងលះ" ដែលសំដៅដល់ការរំលាយចោលកិច្ចសន្យាប្តីប្រពន្ធនិងញាតិពន្ធរវាងភាគីទាំងពីរ។ ការលែងលះត្រូវបានចាត់ទុកថាជាការផ្តាច់ចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍រវាងសហព័ទ្ធនីតិសង្វាស ដោយសេចក្តីសម្រេចឬដីការបស់តុលាការ ការសុំដាច់មគ្គសង្វាស នឹងត្រូវបានតុលាការសម្រេចតាមនីតិវិធី។ ចំណែកអសហព័ទ្ធ (អនីតិសង្វាសជនឬប្តីប្រពន្ធមិនពេញច្បាប់ ឬ អត់សំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍) ការបែកបាក់គ្រួសារ សំដៅដល់ការចែកផ្លូវគ្នា លែងទទួលយកគ្នាជាប្តីឬប្រពន្ធ ដោយគ្រាន់តែមានសាក្សីដឹងឮប៉ុណ្ណោះ (BTV, ២០១៧)។ ការបែកបាក់គ្រួសារនៅទីនេះមិនមែនសំដៅដល់ករណីក្រុមគ្រួសារដែលមានភាគីម្ខាងណាម្នាក់បាត់បង់ជីវិតនោះទេ។

១.៣. វត្ថុបំណងនិងសំណួរស្រាវជ្រាវ

ការស្រាវជ្រាវនេះមានវត្ថុបំណងសិក្សាទៅលើបុព្វហេតុចម្បងនិងបន្ទាប់បន្សំដែលបណ្តាលឱ្យមានការបែកបាក់ (លែងលះ) គ្រួសារក្នុងចំណោមប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជា។ ជាមួយនឹងវត្ថុបំណងនេះ ការសិក្សានេះព្យាយាមឆ្លើយទៅនឹងសំណួរខាងក្រោម៖

តើមូលហេតុអ្វីខ្លះដែលបណ្តាលឱ្យមានការបែកបាក់គ្រួសារក្នុងចំណោមប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជា?

២. វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ

២.១. សំណាកស្រាវជ្រាវនិងទិន្នន័យ

ការសិក្សានេះប្រើប្រាស់វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវគុណភាពវិស័យដែលធ្វើឡើងតាមរយៈការសម្ភាសស៊ីជម្រៅជាមួយក្រុមគោលដៅស្រាវជ្រាវដែលបានស្ម័គ្រចិត្តចូលរួមក្នុងការសិក្សា និងផ្តល់ទិន្នន័យសម្រាប់វត្ថុបំណងនៃការស្រាវជ្រាវមួយនេះ។ ការសិក្សានេះធ្វើឡើងដោយមានការចូលរួមពីក្រុមគោលដៅស្រាវជ្រាវចំនួន២៥នាក់ ដែលមានអាយុចន្លោះពី ២៦ ដល់ ៦៥ឆ្នាំ និងមានការបែកបាក់គ្រួសារ។ ការជ្រើសរើសសំណាកស្រាវជ្រាវ ធ្វើឡើងដោយប្រើប្រាស់វិធីជ្រើសរើសសំណាកងាយៗ ហើយអ្នកចូលរួមទាំងអស់ក៏បានស្ម័គ្រចិត្តចូលរួមដោយពុំមានការបង្ខិតបង្ខំអ្វីឡើយ។ ការសម្ភាសប្រើប្រាស់រយៈពេលជាមធ្យមប្រហែល២៦នាទីនិងត្រូវបានថតទុកជាសារសម្លេង ក្នុងនោះ មានស្ត្រី៣នាក់ និងប្រុស៣នាក់បានស្ម័គ្រចិត្តផ្តល់ការសម្ភាសរហូតដល់៦០នាទី។ ការសម្ភាសធ្វើឡើងនៅគេហដ្ឋានផ្ទាល់របស់ក្រុមគោលដៅស្រាវជ្រាវ ហើយការសន្ទនានីមួយៗដំណើរការដោយប្រើសំណួរគន្លឹះមួយចំនួនទាក់ទងនឹងចំណោទបញ្ហាស្រាវជ្រាវ។

២.២. ការវិភាគទិន្នន័យ

ទិន្នន័យដែលទទួលបានពីការសម្ភាសនីមួយៗត្រូវបានវិភាគដោយអ្នកស្រាវជ្រាវផ្ទាល់និងប្រើប្រាស់វិធីវិភាគទិន្នន័យគុណភាពបែបកំណត់ទីសេចក្តី (content analysis) និងបង្កើតជាកន្សោមពាក្យគន្លឹះតំណាងឱ្យទីសេចក្តីដែលបានកំណត់។

៣. លទ្ធផលស្រាវជ្រាវ

៣.១. ព័ត៌មានទូទៅអំពីក្រុមគោលស្រាវជ្រាវ

ការសិក្សានេះមានការចូលរួមពីក្រុមគោលដៅដែលបានបែកបាក់គ្រួសារចំនួន25នាក់ ក្នុងនោះ មានស្ត្រីចំនួន15នាក់ និងបុរសចំនួន10នាក់។ ក្នុងនោះ ក្រុមគោលដៅមួយចំនួនធ្លាប់បានរស់នៅជាមួយគ្នាក្នុងនាមប្តីប្រពន្ធប៉ុន្តែពុំបានរៀបអាពាហ៍តាមផ្លូវច្បាប់នោះទេ និងរហូតមានគភ៌ បង្កើតបានកូនដោយពុំមានខាន់ស្លា។ ក្នុងចំណោមក្រុមគោលដៅស្រាវជ្រាវទាំងនេះ អ្នកដែលបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រឹមត្រូវមានចំនួន11នាក់ ស្មើ 44.0% ចំណែក14នាក់ទៀត ស្មើ 56.0% ធ្លាប់បានរស់នៅជាមួយគ្នាដោយពុំមានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះទេ។

រូបភាពទី1

អត្រាកូនមានខាន់ស្លានិងឥតខាន់ស្លាក្នុងចំណោមក្រុមគ្រួសារដែលមានការបែកបាក់គ្នា

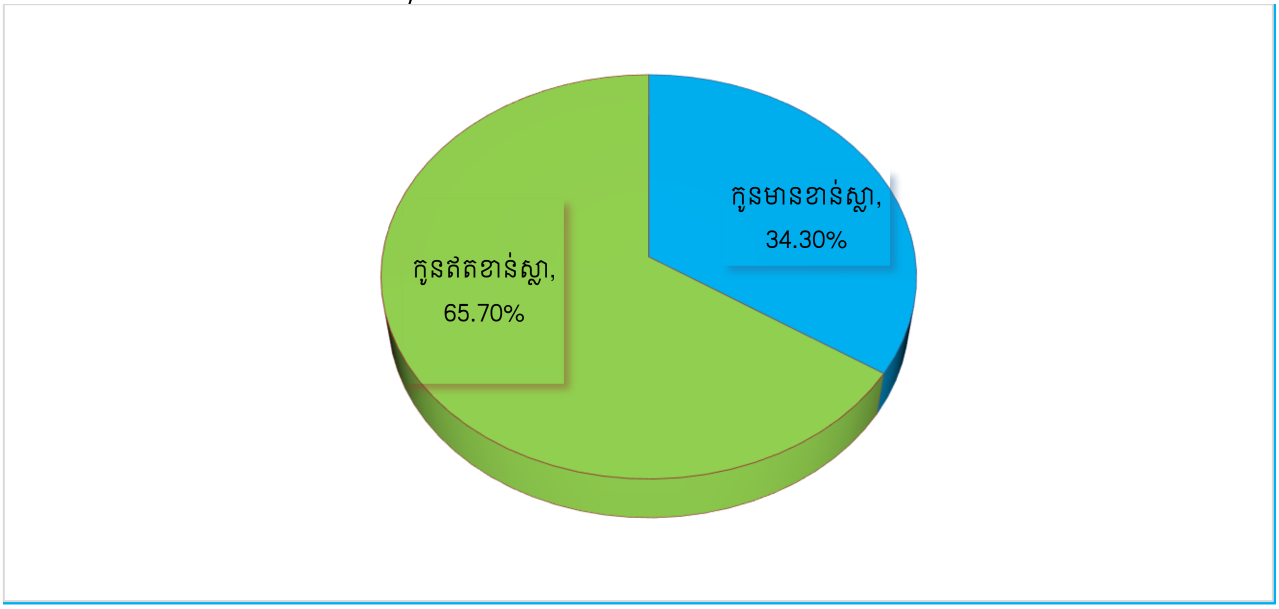

៣.២. មូលហេតុនៃការបែកបាក់គ្រួសារ

ផ្នែកនេះបង្ហាញលទ្ធផលស្រាវជ្រាវទាក់ទងនឹងមូលហេតុនៃការបែកបាក់គ្រួសារក្នុងចំណោមក្រុមគោលដៅដែលបានចូលរួមក្នុងការសិក្សានេះ។ លទ្ធផលបានបង្ហាញថា មានមូលហេតុចំនួនប្រាំមួយដែលបានជំរុញដល់ការបែកបាក់គ្រួសារ ឬឈានដល់ការលែងលះគ្នា។

រូបភាពទី2

មូលហេតុនៃការបែកបាក់គ្រួសារក្នុងចំណោមគ្រួសារដែលចូលរួមក្នុងការសិក្សា

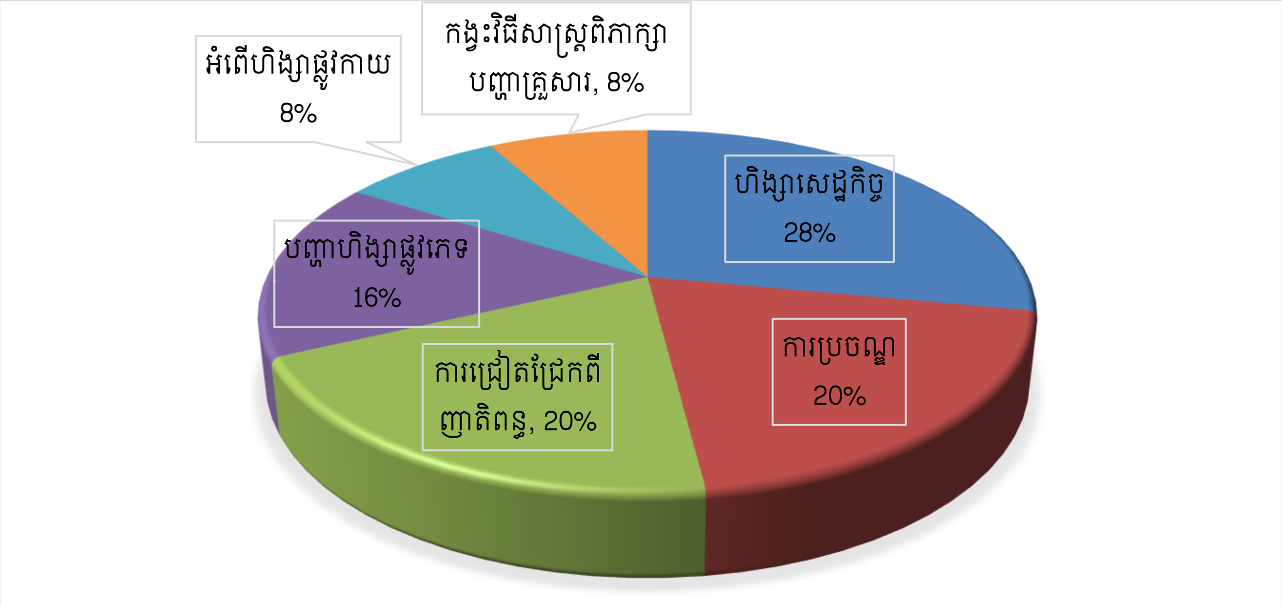

លទ្ធផលបានបង្ហាញថា កត្តាហិង្សាសេដ្ឋកិច្ចគឺជាមូលហេតុចម្បងជាងគេ ដែលមានគ្រួសាររហូតដល់ 28.0% បានបែកបាក់គ្រួសារដោយសារកត្តាមួយនេះ។ ការជ្រៀតជ្រែកពីញាតិពន្ធ និង ការប្រចណ្ឌ គឺជាមូលហេតុធំបន្ទាប់ ដែលមានគ្រួសាររហូតដល់ 20.0% ដូចគ្នាដែលរងគ្រោះដោយសារបញ្ហានេះ។ បញ្ហាហិង្សាផ្លូវភេទ បញ្ហាអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ និង កត្តាកង្វះខាតនូវវិធីសាស្ត្រក្នុងការពិភាក្សាបញ្ហាគ្រួសារ គឺជាកត្តាបីផ្សេងទៀតដែលបានចូលរួមធ្វើឱ្យក្រុមគ្រួសាររស់នៅសង្កាត់ស្ទឹងមានជ័យឈានទៅដល់ការបែកបាក់ ហើយកត្តាទាំងបីនេះមានភាគរយ 16.0%, 8.0% និង 8.0% រៀងគ្នា។ ទោះជាយ៉ាងណា លទ្ធផលស្រាវជ្រាវក៏បានបញ្ជាក់បន្ថែមថា គ្រួសារមួយចំនួនបានបែកបាក់ដោយមូលហេតុចម្បងមួយឬផ្សំគ្នារវាងបញ្ហាពីរឬច្រើនក្នុងចំណោមបញ្ហាទាំងប្រាំមួយនេះ។ ម្យ៉ាងទៀត មូលហេតុមួយចំនួនបានក្លាយជាដើមចមដំបូងនៃមូលហេតុមួយទៀត និងចុងក្រោយឈានទៅដល់ការបែកបាក់គ្រួសារ។

មូលហេតុទី១៖ ហិង្សាសេដ្ឋកិច្ចគ្រួសារ

អ្នកនិពន្ធប្រើប្រាស់បច្ចេកសព្ទ "ហិង្សាសេដ្ឋកិច្ចគ្រួសារ" នៅក្នុងការសិក្សាពីព្រោះតែវាគ្របដណ្តប់លើសពីកង្វះខាតថវិកាសម្រាប់ផ្គត់ផ្គង់គ្រួសារ បង់ថ្លៃឈ្នួលផ្ទះ បង់ការប្រាក់ធនាគារជាដើម។ បញ្ហានេះកើតឡើងក្នុងទិដ្ឋភាពផ្សេងទៀតទាក់ទងនឹងហិរញ្ញវត្ថុគ្រួសារដូចជា ការរារាំងមិនឱ្យដៃគូទៅធ្វើការងាររកប្រាក់កម្រៃមកផ្គត់ផ្គង់គ្រួសារ និងការមិនផ្តល់ថវិកាជាប្រចាំសម្រាប់ចំណាយលើជីវភាពគ្រួសារជាដើម។ ស្វាមីដែលខិតខំធ្វើការនឿយហត់នៅខាងក្រៅផ្ទះ បានមើលងាយមើលថោកចំពោះភរិយារបស់ខ្លួនដែលគ្មានការងារធ្វើ ឬធ្វើតែកិច្ចការផ្ទះ ដោយគាត់ (ស្វាមី) យល់ថាប្រពន្ធនៅផ្ទះដេកស៊ីដោយកម្លាំងគាត់។ សង្គមកម្ពុជា ផ្តល់តម្លៃខ្ពស់ដល់ភរិយាក្នុងការចាត់ចែងការងារផ្ទះ ដោយឡែកស្វាមីប្រឹងប្រែងរកប្រាក់កាសនិងប្រគល់ជូនភរិយាក្នុងការចាត់ចែងការចាយវាយក្នុងគ្រួសារ។ បញ្ហាហិង្សាសេដ្ឋកិច្ចគ្រួសារនេះ ផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងសំនួនខ្មែរដ៏ពេញនិយមមួយដែលបានលើកឡើងថា "ទុក្ខស្រីប្តីកាន់លុយ"។

(...) ខ្ញុំមានអារម្មណ៍ថា ប្ដីខ្លួនចាត់ទុកខ្លួនដូចសំរាម ជាមនុស្សឥតមានការ។ ក្នុងគ្រាដំបូងគាត់(អតីតប្ដី)ដែលធ្វើការក្រៅផ្ទះរាល់ពេល បើកលុយបាន តែងប្រគល់ឱ្យប្រពន្ធដើម្បីយកទៅចាត់ចែងក្នុងការចំណាយក្នុងគ្រួសារ ប៉ុន្តែក្រោយមកគាត់ឈប់ប្រគល់ឱ្យសូម្បីមួយរយរៀល ផ្ទុយទៅវិញគាត់បែរជាយកទៅចំណាយចាយវាយ ស៊ីផឹកជាមួយពួកម៉ាក បនភឿន ញាតិមិត្ត និងចំណាយលើកម្មវិធីបុណ្យផ្សេង ពិធីមង្គលការ ខាងគាត់ គ្មានលោះពេលណាឡើយ។

(...) ហើយការលំបាកជាងនេះទៅទៀត គឺ ទុក្ខស្រីប្ដីកាន់លុយឬទុក្ខស្រីប្ដីស្រីគ្មានលុយ។ មានគ្រួសារ(ប្ដីប្រពន្ធ)ដូចអត់គ្រួសារ គាត់មិនបានគិតគូរដល់គ្រួសារប្ដីប្រពន្ធទេ គិតតែចាយវាយខ្លួនឯង និងកម្មវិធីផ្សេងៗនៃសាច់ញាតិរបស់គាត់ប៉ុណ្ណោះ។

មូលហេតុទី២៖ ការប្រចណ្ឌ

ការប្រចណ្ឌគឺជាចំណុចដែលបណ្ដាលឱ្យមានប្រតិកម្មធំធេងបំផុតដែលឈានទៅរកការលែងលះក្នុងចំណោមគូជីវិតជាច្រើន ពីព្រោះការស៊ូទ្រាំរស់នៅក្នុងសភាពលំបាកផ្លូវចិត្តគ្មានន័យអ្វីឡើយ។ ការប្រចណ្ឌគឺជាការដែលមិនឱ្យតម្លៃលើដៃគូស្នេហាដោយភ័យខ្លាចដៃគូក្បត់ផិតទៅមានក្រៅ ដែលបញ្ហានេះបានធ្វើឱ្យដៃគូម្ខាងទៀតតែងតែរងនូវសម្ពាធផ្លូវចិត្ត ពិបាកទ្រាំក្នុងការទប់ទល់នឹងកំហឹង ឬការព្រួយបារម្ភរបស់ខ្លួន។ ការប្រចណ្ឌនេះបានក្លាយទៅជាមូលហេតុចម្បងទី២ ដែលចូលរួមដល់ការបែកបាក់គ្រួសារ។

(...) ពេលណាតែងខ្លួនចេញដំណើរទៅក្រៅផ្ទះ និងចូលមកវិញគាត់តែង ប្រើពាក្យសម្ដីណែនាំ និងដៀមដាម ឌឺដងផ្លែផ្កាដាក់របៀបមើលងាយថាយើងជាស្រីចិត្តងាយ គួរឱ្យឈឺចាប់បំផុត...។

(...) នៅពេលប្ដីទៅក្រៅផ្ទះម្ដងៗ មិនថាចេញទៅធ្វើការឬទៅកម្មវិធីណាមួយ ខ្ញុំតែងតែបារម្ភខ្លាចគាត់មានស្រី ពេលខ្លះខំទប់ចិត្ត ទប់សម្ដីមិនបង្ហាញការឈឺចាប់ដែរតែទប់មិនជាប់ ជារឿយតែងបង្កឱ្យមានជម្លោះតានតឹងកើតឡើង...។

(...) ពេលរៀបការដំបូង ចេះយកចិត្តគ្នាដោយប្រើកាយវិកានិងពាក្យសម្ដីពិរោះពិសា រស់នៅសប្បាយចិត្ត តែក្រោយមកពាក្យសម្ដីល្អទាំងនោះបាត់បង់ទៅណាអស់ ការរស់នៅជាមួយគ្នាកាន់តែតានតឹងចិត្ត មិនទុកចិត្តគ្នា ប្រកបដោយភ្លើងប្រចណ្ឌខុសទំនង...។

(...) អរគុណចំពោះសេចក្ដីស្រឡាញ់របស់ប្ដី ប៉ុន្តែការប្រចណ្ឌរបស់ប្ដី ស្មើនឹងការមិនទុកចិត្តប្រពន្ធ ដែលចាត់ទុកជាការមើលងាយយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរចំពោះសេចក្ដីស្មោះត្រង់ទាំងកាយចិត្តដែលខ្លួនមានក្នុងនាមជាស្ត្រីខ្មែរ។

(...) គាត់មិនមែនជាមនុស្សអាក្រក់គួរឱ្យស្អប់ខ្ពើមនោះទេ តាមពិតគាត់(អតីតប្ដី)ជាមនុស្សមានសមត្ថភាពគ្រប់បែបយ៉ាង ចំណុចខ្សោយរបស់គាត់មានតែមួយគត់គឺការប្រចណ្ឌហួងហែងមិនសមហេតុផល ហើយចំណុចខ្សោយរបស់ខ្លួនគឺ មិនអាចទ្រាំទ្រនឹងការមិនឱ្យតម្លៃភាពត្រឹមត្រូវពីសំណាក់ប្ដី។

មូលហេតុទី៣៖ ការជ្រៀតជ្រែកពីញាតិពន្ធ

ក្នុងការរស់នៅ បើទោះបីជារៀបការរួចក្ដី ក៏ឪពុកម្ដាយនិងបងប្អូនតែងតែនៅខ្វល់ខ្វាយ គិតគូរពីសេចក្ដីសុខទុក្ខការចម្រើននិងវិនាសរបស់សាច់ឈាមខ្លួនជានិច្ច ផ្ទុយទៅវិញ ក៏កើតមានផងដែរនូវករណីសាច់ញាតិជ្រៀតជ្រែកហួសប្រមាណដល់ជីវិតគ្រួសារប្ដីប្រពន្ធ។ ក្នុងសង្គមខ្មែរ គេច្រើនពោលថា ប្ដីឬប្រពន្ធអាចរកបាន ប៉ុន្តែឪពុកម្ដាយ និង បងប្អូន មិនអាចរកបានទេ។ អ្វីដែលកាន់តែពិបាកទ្រាំនោះគឺពាក្យសំដីម្ដាយក្មេក និងសាច់ថ្លៃនិយាយឆ្កឹះឆ្កៀលរករឿងអំពី

អ្វីដែលយើងមិនបានប្រព្រឹត្តប្រាប់ទៅកាន់ញាតិមិត្តជិតឆ្ងាយ។ ប្តីឬប្រពន្ធខ្លះ មិនសូវអើពើអំពីធុរៈក្នុងគ្រួសារខ្លួន ប៉ុន្តែបែរជាគិតគូរដោះស្រាយតែរឿងសាច់ញាតិរបស់ខ្លួនមិនចេះចប់មិនចេះហើយឱ្យតែមានការទទូចនិងហៅរក។

> *(…) ការផ្គាប់ចិត្តសាច់ថ្លៃ ជាពិសេសម្តាយក្មេកមិនងាយស្រួលទេ។ ពេលណាប្តីឬប្រពន្ធបានស្តាប់ពាក្យម្តាយខ្លួន និងការញុះញង់របស់សាច់ញាតិនោះតែងតែមានប្រតិកម្មមិនសប្បាយចិត្ត ហើយក៏ចាប់ផ្តើមបង្កជម្លោះឡើង។*
>
> *(…) សាច់ញាតិខាងគាត់(ខាងប្តីខ្ញុំ)ចាត់ទុកខ្ញុំដូចអ្នកបម្រើ មិនឱ្យតម្លៃអ្វីទាល់តែសោះ។*
>
> *(…) ខ្ញុំនិងអតីតប្តីតែងមានជម្លោះទាស់ទែងគ្នាមិនចេះចប់ ដោយសារ បញ្ហាជាច្រើនដូចជា ការជ្រៀតជ្រែកចាក់រុកពីម្តាយក្មេក ដោយគាត់មិនសូវពេញចិត្តខ្ញុំជាកូនប្រសារ …*

មូលហេតុទី៤៖ បញ្ហាហិង្សាផ្លូវភេទ

នៅក្នុងការសិក្សានេះ បញ្ហាហិង្សាផ្លូវភេទសំដៅដល់ការបៀតបៀន ការធ្វើឱ្យឈឺចាប់ខាងផ្លូវភេទពីដៃគូដោយពុំមានការយល់ព្រមឬដោយទើសទាល់ពីដៃគូម្ខាង ឬជាការបង្ខំដៃគូឱ្យប្រព្រឹត្តការរួមភេទដែលពួកគេមិនចង់ធ្វើ។ បញ្ហានេះក៏គ្របដណ្តប់ដល់សកម្មភាពអវិជ្ជមានដូចជាភាពដើយប្រមើយចំពោះតម្រេកតណ្ហារបស់ដៃគូ តែបែរទៅប្រព្រឹត្តសេវនកិច្ចចំពោះអ្នកដទៃ ឬ ការផិតក្បត់ជាដើម។ មានករណីខ្លះ ភាគីប្តីឬប្រពន្ធមានតម្រេកកាមខ្ពស់ដែលពិបាកទ្រាំមិនអាចគ្រប់គ្រងខ្លួនបានរហូតឈានដល់មានការប្រេចុយប្រថាន លបលួចមានដៃគូក្រៅ ផិតក្បត់ មានសហាយស្មន់ ឬទៅរកសេវាផ្លូវភេទខាងក្រៅ ដូចជានៅបនស្រី ឬបារ ខារ៉ាអូខេ ឬ លួចសេពសន្ថវៈជាមួយនារីណាម្នាក់ផ្សេងទៀត ម្តងម្កាលឬជារឿយៗជាដើម។

> *(…) អតីតប្តីរបស់ខ្ញុំដែលអាងលើកេរ្តិ៍មរតករបស់ម៉ែឪ មិនបានខ្វល់ខ្វាយឬយកចិត្តទុកដាក់លើវាសនាកូនប្រពន្ធខ្លួន។ គាត់គិតតែសេពគប់មិត្តភក្តិណាដែលបបួលដើរលេង ចូលចិត្តស្រីស្រាល្បែងមិនគិតរកស៊ី ពឹងផ្អែកលើលុយម៉ែឪ និងជាពិសេសនៅតែដេរប្រមាថមើលងាយប្រពន្ធខ្លួនមិនព្រមកែប្រែខ្លួនឡើយ។*
>
> *(…) បន្ទាប់ពីខ្លួនកើតមានជំងឺទឹកនោមផ្អែម ថាមពលផ្លូវភេទចុះខ្សោយ គួបផ្សំប្រាក់ចំណូលប្រចាំខែមិនអាចទិញសម្ភារៈប្រើប្រាស់ទំនើបទាន់សម័យនឹងគេនោះ ប្រពន្ធរបស់គាត់អាយុ៣២ឆ្នាំដែលកំពុងពេញដោយសក្តានុពលចំណង់ផ្លូវភេទ និងមានចិត្តស្រើបស្រាលផងនោះ គួបផ្សំនឹងឱកាសដែលប្តីទៅបំពេញបេសកកម្មខេត្តឆ្ងាយអស់រយៈពេលយូរ អ្វីៗកន្លងហួសអស់ អង្គរក្លាយជាបាយ។ ទីផុតប្រពន្ធឆ្លើយសារភាព ព្រមទាំងអង្វរឱ្យដោះលែងគេឱ្យមានសេរីភាពដើម្បីបំពេញបំណងប្រាថ្នាគឺការវិលទៅជួបសង្សារចាស់វ័យក្មេងរបស់គេវិញ។ ទីបំផុតយើងទាំងពីរក៏បែកផ្លូវគ្នាដោយសន្តិវិធី ហើយមានគូថ្មីរៀងៗខ្លួន។*
>
> *(…) កុំយកប្រពន្ធស្អាតហើយអាយុក្មេងជាងខ្លួនពេក ព្រោះបើយើងចាស់កម្លាំងកាយ កម្លាំងធនធានសេដ្ឋកិច្ចមិនដល់ (មិនគ្រប់) ពិបាកឃាត់ចិត្ត ឃាត់ខ្លួនប្រាណគេណាស់ វាហាក់ដូចជារឿងធម្មតាទៅហើយក្នុងសម័យយើងនេះ។ ករណីរបស់ខ្ញុំស្រដៀងនឹងបុរសម្នាក់ទៀតដែលនៅជិតផ្ទះគាត់ដែរប្រពន្ធផិតដូចគ្នា។ ប្រពន្ធបុរសម្នាក់នោះវ័យក្មេងនិងមានសម្រស់ដ៏ស្រស់ស្អាតដែលមនុស្សប្រុសស្រីតែងសរសើរមិនដាច់ពីមាត់។ ការលង់នឹងពាក្យសរសើរនិងលួងលោមបោកបញ្ឆោតក៏ធ្លាក់ខ្លួនចាញ់ល្បែង និងប្រគល់ខ្លួនឱ្យក្រុមដែលប្រព្រឹត្តសេពគ្រឿងញៀនតាមអំណាចទឹកលុយ ដើរចោលផ្ទះចោលប្តី ទៅចូលបារខារ៉ាអូខេ ទម្រាំភ្ញាក់ខ្លួន អ្វីៗហួសពេលពិបាកកែ។ នាងចង់វិលរកទ្រនំចាស់ប៉ុន្តែ បុរសជាប្តីមិនអាចទទួលយកបានព្រោះតែពាក្យ ខ្លាចគេថា អាវែក។ មិនមែនមានតែបុរសទេដែលផិតក្បត់ សម័យនេះក៏មានស្ត្រីផិតក្បត់ដែរដោយសារការភ្លើតភ្លើននឹងបញ្ហាផ្លូវភេទ គ្រឿងញៀន និងសម្ភារនិយម។*

មូលហេតុទី៥៖ អំពើហិង្សាលើរាងកាយ

អំពើហិង្សាលើរាងកាយឬអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារសំដៅដល់សកម្មភាពវាយដំឬបង្កឱ្យមានរបួសស្នាមលើផ្នែកនានានៃរាងកាយរបស់ដៃគូ។ តាមរយៈលទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវនេះ អ្នករំលោភបំពានអាចជាប្ដីឬប្រពន្ធ (ភាគច្រើនតែកើតឡើងដោយ បុរសជាអ្នកប្រព្រឹត្តទៅលើស្ត្រី) ដោយស្មានថាខ្លួនជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធនៃជនដែលរងគ្រោះនោះ។ គេតែងតែយល់ថា ខ្លួនរៀបការតាមប្រពៃណី ឬរៀបការតាមផ្លូវច្បាប់គឺមានន័យថា ដៃគូរបស់ខ្លួនជាកម្មសិទ្ធិផ្ដាច់មុខរបស់ខ្លួន ហើយខ្លួនអាចធ្វើការគ្រប់គ្រងវាយប្រដៅបានតាមចិត្ត។

> *(...) ដោយសារតែប្តីខ្ញុំមិនមានរកចំណូលអ្វីសោះ ថែមទាំងស្រវឹងខ្ជប ដេរប្រទេចផ្ដាសា បណ្ដេញចេញពីផ្ទះ ហើយតែងមានការវាយប្រតប់ធ្វើឱ្យមានរបួសស្នាមផងដែរ។*

មូលហេតុទី៦៖ កង្វះវិធីសាស្ត្រពិភាក្សាបញ្ហាគ្រួសារ

នៅក្នុងការសិក្សានេះ កត្តាកង្វះវិធីសាស្ត្រពិភាក្សាបញ្ហាគ្រួសារសំដៅដល់ភាពរកាំរកូសនៃទំនាក់ទំនងគ្រួសារដែលបង្កមកពីការមិនពេញចិត្តពីដៃគូម្ខាងទៀត ការពុំព្រមទទួលយកហេតុផល យោបល់ អាកប្បកិរិយា ឥរិយាបថ ឬអ្វីៗដែលដៃគូខ្លួនមាន។ ទិដ្ឋភាពនេះក៏សំដៅដល់ការប្រកាន់លើគំនិតរៀងខ្លួន ការមិនស្ដាប់គំនិតដៃគូពេលពិភាក្សាឬដោះស្រាយបញ្ហានៅក្នុងគ្រួសារជាដើម។ ក្រោយរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍រួច គ្រួសារខ្លះមានការឈ្លោះប្រកែកគ្នាជាញឹកញាប់ ដែលធ្វើដៃគូពិបាកគោរពគ្នាទៅវិញទៅមកបំផុត។ ប្ដីនិងប្រពន្ធខ្លះមិនចុះសម្រុងគ្នាអាស្រ័យដោយបញ្ហាជាច្រើនដូចជា ការទុកដាក់និងចាយវាយប្រាក់កាស ការមិនឯកភាពគ្នាលើទីកន្លែងរស់នៅ និង បញ្ហាជាច្រើនទៀត។ កាលពីមិនទាន់រៀបការ ម្ខាងៗមិនសូវហ៊ានបញ្ចេញចរិត ទស្សនៈ គំនិតពិតរបស់ខ្លួនដល់ដៃគូទាំងស្រុងឡើយ ដោយម្នាក់ៗតែងបង្ហាញនូវកាយវិការទន់ភ្លន់ ភាពមានសុជីវធម៌ និងមិនហ៊ានប្រកែកជំទាស់នឹងដៃគូរបស់ខ្លួននោះឡើយ។ ប៉ុន្តែក្រោយពីរៀបការរួច ភាគីនីមួយៗ រមែងបញ្ចេញនូវសារជាតិពិតរបស់ខ្លួន ជួនកាលបង្ខំឱ្យដៃគូទទួលយកនូវអ្វីៗដែលខ្លួនបានសម្ដែងឬមាន ដោយពុំបានពន្យល់ហេតុផលគ្រប់គ្រាន់ក៏មាន។ កត្តាកង្វះខាតនូវវិធីសាស្ត្រក្នុងពិភាក្សា ពន្យល់ហេតុផលឱ្យភាគីម្ខាងយល់ស្របឬសម្របសម្រួលគ្នារបៀបនេះ បានក្លាយជាបញ្ហាចម្បងមួយដែលឈានដល់ការលែងលះឬបែកបាក់គ្រួសារ។

> *(...) ពេលរៀបការហើយទើបយើងដឹងថា យើងទាំងពីរគ្រាន់តែមានចិត្ត មនោសញ្ចេតនាស្រឡាញ់គ្នាប៉ុណ្ណោះ ចំណែកឯគំនិតទស្សនៈគឺខុសគ្នាដាច់ស្រឡះទាំងស្រុង។ មុនពេលការយើងមិនបានដឹងថាវាខុសគ្នាទាំងស្រុងបែបនេះឡើយ។ នៅពេលប្រពន្ធចង់រស់នៅផ្ទះជាមួយឪពុកម្ដាយបង្កើតរបស់ខ្លួនដែលនៅឆ្ងាយពីកន្លែងធ្វើការ ចំណែកប្ដីចង់រស់នៅផ្ទះជួលដែលនៅជិតរោងចក្រដែលជាកន្លែងឯករាជ្យ។*

ទិដ្ឋភាពនៃការមិនចុះសម្រុងមួយទៀតគឺប្រពន្ធចង់បានកូនរីឯប្ដីវិញមិនទាន់ចង់មាន ព្រោះគិតឃើញថាជីវភាពគ្រួសារមិនទាន់មានលំនឹង ដោយសារប្រាក់ចំណូលស្មើរស្មើនឹងប្រាក់ចំណាយ ចាយមិនគ្រប់គ្រាន់។ ដោយសារតែពុំមានការយោគយល់និងស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលអាចទទួលយកបានទាំងពីរនាក់ បញ្ហានេះបានឈានដល់ការលែងលះគ្នា។

គួរបញ្ជាក់ថា បើទោះបីជាលទ្ធផលនៃការសិក្សានេះបង្ហាញពីមូលហេតុដោយឡែកៗក្តី តាមរយៈលទ្ធផលនៃការសន្ទនាផ្ទាល់ជាមួយក្រុមគោលដៅស្រាវជ្រាវ គេអាចកំណត់បានថានៅក្នុងការរស់នៅជាក់ស្តែង កត្តាមួយចំនួនទៀតដូចជាកម្រិតនៃការសិក្សា មុខរបរឬការងារ ទំហំប្រាក់ចំណូលជាដើម ក៏បានក្លាយជាមូលហេតុចូលរួមដោយប្រយោលផ្ទាល់ឬជាផ្នែកមួយដែលជំរុញឱ្យលេចឡើងនូវមូលហេតុទាំងប្រាំមួយខាងលើហើយដែលបានឈានទៅដល់ការបែកបាក់គ្រួសារផងដែរ។ ម្យ៉ាងទៀត ទិដ្ឋភាពនៃបញ្ហាមានការស្មុគស្មាញច្រើន ជាឧទាហរណ៍ គ្រួសារខ្លះដោយសារតែប្រពន្ធរបស់ខ្លួនពុំមានអារម្មណ៍ផ្លូវភេទឬមានជំងឺរ៉ាំរ៉ៃមិនអាចរួមភេទបាន បុរសជាប្តីបានស្វែងរកដៃគូពីខាងក្រៅ ឬលបមានស្រីខាងក្រៅ។ គ្រួសារខ្លះ ដោយសារតែមុខរបររកស៊ីត្រូវមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងមនុស្សច្រើន ក៏បានធ្វើឱ្យដៃគូរបស់ខ្លួនមានការប្រចណ្ឌ ខ្វះការយោគយល់ និងដោយខ្វះការពិភាក្សាគ្នាឱ្យបានត្រឹមត្រូវផងនោះអាចឈានដល់ហិង្សាក្នុងគ្រួសារនិងបង្កើតឱ្យការបែកបាក់គ្រួសារ។

៤. ការពិភាក្សា

ការស្រាវជ្រាវអំពីការបែកបាក់គ្រួសារក្នុងចំណោមគ្រួសាររបស់ប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជាក្នុងសង្កាត់ស្ទឹងមានជ័យនេះមានវត្ថុបំណងកំណត់អំពីមូលហេតុដែលឈានទៅដល់ការបែកបាក់គ្រួសារ ដែលបញ្ហានេះ បានក្លាយជាទិដ្ឋភាពអវិជ្ជមានមួយក្នុងសង្គម និងបានប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំងដល់សាមីខ្លួន អនាគតកូន និង សង្គមជាតិផងដែរ។ លទ្ធផលស្រាវជ្រាវបានបង្ហាញថាមូលហេតុដែលបណ្តាលឱ្យមានការបែកបាក់គ្រួសារសម្រាប់ករណីកសង្កាត់ស្ទឹងមានជ័យនេះមានដូចជា កត្តាហិង្សាសេដ្ឋកិច្ច ការប្រចណ្ឌ ការជ្រៀតជ្រែកនៃញាតិពន្ធ បញ្ហាផ្លូវភេទ អំពើហិង្សាផ្លូវកាយ និងខ្វះវិធីសាស្ត្រក្នុងការពិភាក្សាបញ្ហាគ្រួសារ។ បើទោះបីជាមូលហេតុទាំងនេះកើតចេញពីវិសាលភាពនៃការស្រាវជ្រាវលើក្រុមគោលដៅរស់នៅសង្កាត់ស្ទឹងមានជ័យក្តី គេសង្កេតឃើញថាវាក៏ជាមូលហេតុចម្បងៗដែលបណ្តាលឱ្យមានការបែកបាក់គ្រួសារក្នុងចំណោមប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជាទូទៅដែរ។ ទិដ្ឋភាពអំពីមូលហេតុនៃការបែកបាក់គ្រួសារប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះក៏បានបង្ហាញផងដែរតាមបណ្តាញទំនាក់ទំនងសង្គមដូចជា វិទ្យុ ABC Cambodia News និងភ្នាក់ងារជំរុញការអនុវត្តច្បាប់នៅស្ថានីយ៍ទូរទស្សន៍ត្រយ៉ងជាដើម។ នៅលើបណ្តាញទំនាក់ទំនងសង្គម មានសាច់រឿងលែងលះឬបែកបាក់គ្រួសារជាច្រើនដែលបង្ហោះនិងផ្សព្វផ្សាយ ដែលមូលហេតុកើតចេញពីទិដ្ឋភាពជាច្រើនដូចជា អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ, ការមិនឱ្យតម្លៃគ្នា (KHMERLOAD, 2021) ការលូកដៃជ្រៀតជ្រែកពីញាតិពន្ធ ការផឹកស្រាត់និងប្រចណ្ឌជាដើម (ABC CAMBODIA NEWS, 2023)។

លទ្ធផលស្រាវជ្រាវក៏បានបង្ហាញផងដែរថា មូលហេតុនៃការបែកបាក់របស់ក្រុមគ្រួសារខ្លះបង្កឡើងដោយកត្តាមួយឬច្រើនចេញពីមូលហេតុខាងលើ និងទិដ្ឋភាពក៏មានលក្ខណៈស្មុគស្មាញផងដែរ។ ជាឧទាហរណ៍ គ្រួសារខ្លះ បញ្ហាកើតឡើងចេញពីការផឹកស្រាត់ ទើបបង្កើតឱ្យមានការប្រចណ្ឌពីភាគីម្ខាងទៀត និងចុងក្រោយក៏បានឈានទៅដល់អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ។ ដោយសារតែពុំអាចទ្រាំនឹងការវាយដំច្រំជាក់(ជាទូទៅប្តីវាយប្រពន្ធ)ពីសំណាក់ភាគីម្ខាងបាន ទើបឈានទៅដល់ការសុំចែកផ្លូវគ្នា ឬ កើតមាននូវបណ្តឹងសុំលែងលះជាដើម។ ករណីខ្លះទៀត ដោយសារតែបញ្ហាហិរញ្ញវត្ថុក្នុងគ្រួសារ ការចូលចិត្តសប្បាយហ៊ឺហា ទើបឈានទៅកើតមានអំពើផឹកស្រាត់ មានការប្រចណ្ឌ និង ឈានទៅដល់ការបែកបាក់គ្រួសារ។ ក្រុមគ្រួសារខ្លះ ពុំមានបញ្ហាធំដុំប៉ុន្មានទេ ដោយគ្រាន់តែភាគីទាំងពីរមានការពិបាកក្នុងការទំនាក់

ទំនង ពិបាកនិយាយគ្នា ពេលមានបញ្ហាក៏មិនដឹងពិភាក្សាដោះស្រាយគ្នាបែបណា ក៏សម្រេចចិត្តសុំបែកគ្នាក៏មាន។ តាមរយៈការសិក្សានេះ អ្នកស្រាវជ្រាវក៏កំណត់បានថា កត្តាបុគ្គលដូចជាកម្រិតសិក្សា មុខរបរការងារ ការសេពគប់មិត្តភក្តិ របៀបនៃការចាយវាយប្រាក់កាសជាដើម ក៏ចូលរួមបង្កើតឱ្យចេញជាបញ្ហាចម្បងធំៗខាងលើ និងចុងក្រោយបានឈានទៅដល់ការលែងលះឬបែកបាក់គ្រួសារផងដែរ។

ផ្អែកលើកត្តាប្រពៃណី សង្គមកម្ពុជាពុំសូវផ្តល់តម្លៃទៅលើការលែងលះគ្នានោះទេ នារីដែលលែងលះប្តីឬត្រូវប្តីលែង តែងទទួលរងនូវការមាក់ងាយពីបងប្អូនឬញាតិជិតខាង។ ដោយសារកត្តានេះ នារីខ្មែរជាច្រើនបានក្លាយខ្លួនជាជនរងគ្រោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ ដោយពួកគេត្រូវរស់នៅរងអំពើហិង្សាទាំងផ្លូវកាយនិងផ្លូវចិត្ត។ ទោះជាយ៉ាងណា ទិដ្ឋភាពបែបនេះមានការប្រែប្រួលច្រើនសម្រាប់សង្គមនាពេលបច្ចុប្បន្ន ដោយនិន្នាការសព្វថ្ងៃគេសង្កេតឃើញមានភាគីរងគ្រោះខ្លះយល់ឃើញថា ការលែងលះអាចជាដំណោះស្រាយនៃបញ្ហា ហើយការទ្រាំរស់នៅក្នុងវិបត្តិគ្រួសារទៅវិញទេជាបញ្ហា។ គេយល់ថា ការទ្រាំរស់នៅជុំគ្នាជាមួយដៃគូដែលពុំចុះសម្រុងនឹងគ្នា ដៃគូផឹកក្បត់ គ្រួសារដែលតែងកើតមានអំពើហិង្សាគ្រប់រូបភាព នឹងផ្តល់ផលវិបាកច្រើន ហើយប្រសិនបើមានកូនទៀតនោះនឹងអាចប៉ះពាល់ដល់ពួកគេផងដែរ។ ការបែកបាក់គ្រួសារតិចឬច្រើនតែងបង្កនូវផលប៉ះពាល់ទាំងផ្លូវកាយ ផ្លូវចិត្ត ទាំងសម្រាប់បច្ចុប្បន្ននិងអនាគត ទាំងសម្រាប់បុគ្គលខ្លួនឯងផ្ទាល់ កូនៗ និងសង្គមផងដែរ។ សម្រាប់បុគ្គល ផលប៉ះពាល់អាចធ្វើឱ្យសាម៉ីខ្លួនបាក់ទឹកចិត្ត កើតមានវិបត្តិផ្លូវចិត្ត អាចប៉ះពាល់ដល់សេដ្ឋកិច្ចគ្រួសារ ជាដើម។ ការលែងលះ អាចបង្កជាការឈឺចាប់ដល់កុមារជាពិសេសផ្លូវចិត្ត ដែលអាចកែប្រែកុមារពីក្មេងដែលតែងតែរួសរាយ មកជាក្មេងស្ងប់ស្ងាត់ ពីក្មេងស្លូតបូត មកជាក្មេងលែងចេះស្តាប់បង្គាប់ចាស់ទុំក៏មាន។ ជាមួយនឹងហេតុផលនេះ ឪពុកម្តាយខ្លះដែលចង់លែងលះ ប៉ុន្តែដោយមានការព្រួយបារម្ភពីសុខុមាលភាពកូនៗរបស់គេក៏សុខចិត្តរស់នៅក្នុងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ដែលគ្មានសុភមង្គល ដើម្បីការពារកូនពីភាពរន្ធត់នៃការលែងលះ។

ការបែកបាក់គ្រួសារក៏អាចបង្កើតនូវបញ្ហាអវិជ្ជមាននៅក្នុងសង្គមទាំងដោយផ្ទាល់និងដោយប្រយោល ជាពិសេសពាក់ព័ន្ធនឹងប្រពៃណី វប្បធម៌ សន្តិសុខសង្គម សេដ្ឋកិច្ចនិងការអភិវឌ្ឍន៍ជាដើម (Judy, 2021)។ ផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមានលើសង្គម ក៏មានប្រភពដោយប្រយោលចេញពីកុមារដែលមានការបែកបាក់គ្រួសារផងដែរ។ ដោយសារខ្វះភាពកក់ក្តៅ ខ្វះលំនឹងផ្លូវចិត្តពីក្រុមគ្រួសារ កុមារអាចមានចិត្តគំនិតទុទិដ្ឋិនិយម ទៅលើទំនាក់ទំនងជាមួយមនុស្សជុំវិញខ្លួនគេ អាចប្រព្រឹត្តអំពើអវិជ្ជមានទៅលើសង្គមដូចជាសេពគប់មិត្តមិនល្អ សេពគ្រឿងញៀន ឬ អាចឈានទៅដល់ការប្រព្រឹត្តនូវបទល្មើសធ្ងន់ធ្ងរកម្រិតព្រហ្មទណ្ឌក៏មាន។ ក្មេងខ្លះដោយសារការបែកបាក់គ្រួសារ ខ្វះភាពកក់ក្តៅ ធ្វើឱ្យបាក់ទឹកចិត្ត សុខភាពធ្លាក់ខ្សោយ សិក្សាមិនកើត ដែលចុងក្រោយបង្កើតជាបន្ទុកកាន់តែច្រើនសម្រាប់សង្គម និងរាំងស្ទះដល់ការអភិវឌ្ឍជាតិ។

៥. សន្និដ្ឋាននិងអនុសាសន៍

៥.១. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ការសិក្សាអំពីការបែកបាក់គ្រួសារក្នុងសង្គមកម្ពុជាមានវត្ថុបំណងចម្បងគឺកំណត់នូវបុព្វហេតុដែលឈានទៅដល់ការបែកបាក់គ្រួសាររបស់ប្រជាពលរដ្ឋក្នុងសង្កាត់ស្ទឹងមានជ័យ។ ការសិក្សានេះមានការចូលរួមពីក្រុមគោលដៅស្រាវ

ជ្រាវចំនួន២៥នាក់ ដែលបានផ្តល់ទិន្នន័យតាមរយៈការសម្ភាសស៊ីជម្រៅ។ លទ្ធផលបង្ហាញថា មូលហេតុចម្បងនៃការលែងលះរបស់គ្រួសារនៅក្នុងសង្កាត់ស្ទឹងមានជ័យមានដូចជា ហិង្សាសេដ្ឋកិច្ច, ការប្រចណ្ឌ, ការជ្រៀតជ្រែកនៃញាតិពន្ធ, បញ្ហាផ្លូវភេទ, អំពើហិង្សាផ្លូវកាយ និង ខ្វះវិធីសាស្ត្រពិភាក្សាបញ្ហាគ្រួសារ។ ក្រៅពីមូលហេតុចម្បងៗទាំងនេះ ការសិក្សាក៏បង្ហាញនូវទិដ្ឋភាពផ្សេងទៀតដែលបង្កទៅជាមូលហេតុទាំងនេះ ឬ បានចូលរួមដោយផ្ទាល់ឬប្រយោលទៅក្នុងបញ្ហានៃការបែកបាក់គ្រួសារផងដែរ។ គ្រួសារខ្លះបែកបាក់គ្នាដោយសារមូលហេតុមួយឬច្រើន និងកត្តាផ្ទាល់ខ្លួនដូចជា កម្រិតសិក្សា មុខរបរឬការងារ របៀបចាយវាយប្រាក់កាស ការសេពគប់មិត្តភក្តិសុទ្ធតែមានចំណែកក្នុងការបញ្ហានេះ។

ការសិក្សានេះមានវិសាលភាពចង្អៀត ប៉ុន្តែ លទ្ធផលនៃការសិក្សាពិតជាបានឆ្លុះបញ្ចាំងពីទិដ្ឋភាពជាក់ស្តែងដែលកំពុងកើតមាននៅក្នុងសង្គមកម្ពុជា បើទោះបីជាមិនបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយក្តី។ លទ្ធផលចេញពីប្រធានបទនេះមានសារៈសំខាន់សម្រាប់អ្នកធ្វើគោលនយោបាយ អ្នកស្រាវជ្រាវ អ្នកធ្វើការងារទាក់ទងនឹងបញ្ហាសង្គម ដើម្បីពិចារណានិងស្វែងរកដំណោះស្រាយសម្រាប់បញ្ហាដែលកើតមាន។

៥.២. អនុសាសន៍

គោលដៅនៃការចាប់យកជីវិតគូគឺចង់រួមរស់នៅជាមួយគ្នារហូតដល់ចាស់ឬរហូតដល់ស្លាប់រៀងៗខ្លួន ក៏ប៉ុន្តែ ការចង់បាននិងការពិត មិនប្រាកដជាស្ថិតនៅក្នុងផ្លូវជាមួយគ្នាគ្រប់ពេលនោះទេ។ ដូចដែលបានលើកឡើងខ្លះៗពីផលវិបាកនៃការបែកបាក់គ្រួសារដល់សាម៉ីបុគ្គល គ្រួសារ កូនៗ និង សង្គម ក្នុងផ្នែកទី៤ខាងលើ នៅក្នុងចំណុចនេះ អ្នកស្រាវជ្រាវមានបំណងចូលរួមជាទស្សនទានខ្លះៗដើម្បីជាទុនក្នុងការបង្ការ ឬ បញ្ចៀសនូវវិបត្តិគ្រួសារក្នុងចំណោមក្រុមគ្រួសារនានានៅកម្ពុជា។ ដើម្បីជៀសវាងការបែកបាក់គ្រួសារ(ការលែងលះ) ឬ ដើម្បីជៀសវាងការត្រដររស់នៅទ្រាំនឹងការឈឺចាប់ លេបក្រួសលេបថ្ម ក្នុងសភាពមិនចុះសម្រុងគ្នា ភាគីទាំងសងខាង[១] ឬ គូស្វាមីភរិយាអាចពិចារណាទៅលើអនុសាសន៍មួយចំនួនដូចខាងក្រោម៖

- *ស្វែងយល់ពីជីវិតគូឱ្យបានច្បាស់លាស់៖* ពាក្យស្លោកខ្មែរយើងនិយាយថា *"គិតហើយចាំគូរ"* ដែលសំដៅដល់ការពិចារណាឱ្យហ្មត់ចត់ច្បាស់លាស់មុននឹងសម្រេចចិត្តធ្វើអ្វីមួយ។ សម្រាប់ភាគីដែលនឹងសម្រេចចិត្តរស់នៅជាមួយគ្នា គប្បីសិក្សាស្វែងយល់អំពីជីវិតគូ អាចធ្វើការឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីសង្គម ឬ ពិភាក្សាជាមួយអ្នកជំនាញ ឬចាស់ទុំពីផលដំណើរជីវិតគូឱ្យបានច្បាស់លាស់មុននឹងសម្រេចចិត្តរៀបការ។ ការស្វែងយល់ពីជីវិតគូ អាចឱ្យភាគីទាំងពីរមានយល់ពីបញ្ហាជីវិត និងមានការត្រៀមខ្លួនខ្ពស់ក្នុងការដោះស្រាយឧបសគ្គជីវិត បញ្ហាដែលអាចនឹងកើតមានក្រោយរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាដើម។
- *ស្វែងយល់ពីដៃគូខ្លួនមុនសម្រេចចិត្តរៀបការ៖* បន្ថែមពីការស្វែងយល់ពីជីវិតគូ ភាគីទាំងសងខាងគួរសិក្សាពីគ្នាទៅវិញទៅមកឱ្យបានច្បាស់លាស់សិនមុននឹងសម្រេចចិត្តរៀបការ។ តាមទស្សនៈ "ឆ្នាំងណាគម្របហ្នឹង" បុរសនិងស្ត្រីត្រូវតែរើសដៃគូរប្រចាំជីវិតរបស់ខ្លួនឱ្យបានត្រឹមត្រូវតាមចំណូលចិត្ត ស្របនឹងអត្តចរិត គុណភាពជីវិត រសនិយម ការនិយមរបស់ខ្លួន ទើបភាពចុះសម្រុងក្នុងគ្រួសារអាចកើតមានបានខ្ពស់។ សាម៉ី

[១] ក្នុងន័យនេះ អ្នកស្រាវជ្រាវចង់សំដៅដល់ភាគីទាំងពីដែលសម្រេចចិត្តថានឹងរៀបការជាមួយគ្នា។

ខ្លួនត្រូវដឹងឱ្យបានច្បាស់លាស់ថា ខ្លួនឯងជាមនុស្សប្រភេទណា ហើយត្រូវជ្រើសរើសដៃគូប្រភេទណាជាមុនសិន បើទោះបីជាមិនបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ក៏បានឆ្លងកាត់ការវិភាគ និងសិក្សាពីបុគ្គលដែលខ្លួនសម្រេចចិត្តនឹងធ្វើវាសនាជីវិតជាមួយនាពេលអនាគត។

- *ចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ៖* ក្រោយឬមុនរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍គូស្វាមីភរិយាគប្បីចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឱ្យបានស្របច្បាប់ ព្រោះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ក៏អាចជាចំណងមួយដ៏រឹងមាំក្នុងការការពារដៃគូជីវិតពីការលែងលះគ្នាបានផងដែរ ជាពិសេសបំផុតពេលដែលពួកគេមានកូន។ សម្រាប់ប្តីប្រពន្ធដែលរស់នៅមិនចុះសម្រុងគ្នា ការអត់មានកូន អត់សំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺជាឱកាសមួយជំរុញដល់ការលែងលះឬបែកបាក់គ្រួសារ។
- *ម្ចាស់អារម្មណ៍ យោគយល់ និង អធ្យាស្រ័យ៖* គ្រួសារណាក៏មានបញ្ហាដែរ បើទោះបីមិនធំក៏តិចតួចអាស្រ័យលើស្ថានភាពនៃបញ្ហា ការចេះយោគយល់ ឬ ចេះអធ្យាស្រ័យឱ្យគ្នាទៅវិញទៅមក។ សម្រាប់សង្គមបច្ចុប្បន្នបុរសនិងស្ត្រីគួរស្វែងយល់ពីទស្សនៈយេនឌ័រ ត្រូវផ្តល់តម្លៃឱ្យគ្នាទៅវិញទៅមក ពិភាក្សាគ្នាដោយស្ងប់អារម្មណ៍និងមានអធ្យាស្រ័យខ្ពស់ ទើបបញ្ហាគ្រួសារមិនធ្លាក់ទៅក្នុងស្ថានភាពកាន់តែអាក្រក់។ គេតែងនិយាយថា "បើភ្លើងឆេះហើយកុំយកសាំងទៅចាក់ពីលើ" ដូចនេះ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងក្តៅ ម្ខាងទៀតត្រូវព្យាយាមធ្វើខ្លួនជាទឹក ព្យាយាមសម្ងប់អារម្មណ៍ ទុកបញ្ហាចោលមួយឡែកសិន បន្ទាប់មកចាំពិភាក្សាគ្នាពេលចិត្តត្រជាក់រៀងៗខ្លួន។

ឯកសារយោង

ប៉ែន, បូណា. (២០១៤). តើកំណើននៃការលែងលះប្តីប្រពន្ធជារឿងល្អឬអាក្រក់សម្រាប់សង្គមខ្មែរ? វិទ្យុបារាំង FRI ដកស្រង់ចេញពីគេហទំព័រ៖ https://www.rfi.fr/km/cambodia-cambodian-divorce

រដ្ឋសភា. (១៩៨៩). ច្បាប់ស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍និងគ្រួសារឆ្នាំ១៩៨៩

រដ្ឋសភា. (២០០៦). ច្បាប់ស្តីពីឯកពន្ធភាព ឆ្នាំ២០០៦

រដ្ឋសភា. (២០០៧). ក្រមរដ្ឋប្បវេណី២០០៧

រដ្ឋសភា. (២០១១). ច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី ២០១១ មាត្រា៦០

រឹម, ភារី. (២០២០). យុវជនខ្មែរមួយចំនួន រៀបការលឿន លែងលះគ្នាក៏លឿន. *សារព័ត៌មានថ្មីថ្មី.* ដកស្រង់ចេញពីគេហទំព័រ៖ https://thmeythmey.com/?page=detail&id=88908

ABC CAMBODIA NEWS. (២០២៣). រើសទៅប្តីវាំង ប្រពន្ធដើម & ប្រពន្ធចុង បងយកមួយណា. ខ្លឹមសារយកចេញពី៖ https://www.youtube.com/watch?v=VzNeUAxsRw0

Akanishi, Yoshifumi. (២០០៦). បញ្ហានានាជុំវិញការលែងលះ(សេចក្តីពន្យល់គ្រួសារអំពីច្បាប់ជប៉ុន). ឯកសារទាញយកចេញពីគេហទំព័រ៖ https://www.jica.go.jp/Resource/project/english/cambodia/014/materials/c8h0vm00009678s9-att/1406_06.pdf

BTV. ២០១៧). ចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍និងការលែងលះ. ខ្លឹមសារយកចេញពី https://www.youtube.com/watch?v=Ic7XAhWbzAY

Judy, Howell. (២០២១). ការបែកបាក់គ្រួសារ៖ មូលហេតុផលវិបាកដំណោះស្រាយ. ដកស្រង់ចេញពីគេហទំព័រ៖ https://km.warbletoncouncil.org/desintegracion-familiar-causas-consecuencias-soluciones-7634

KHMERLOAD. (២០២១). ក្តៅៗ ទីបំផុត ពូម៉ៅ សម្រេចចិត្តសាងភ្នួស ព្រោះមូលហេតុនេះ។ ដកស្រង់ចេញពីគេហទំព័រ៖ https://www.khmerload.com/article/163362

ឈុន ផារ៉េង

កន្លែងការងារ៖
រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

កម្រិតសិក្សា៖
បរិញ្ញាបត្រជាន់ខ្ពស់ទស្សនវិទ្យា
(រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា)

ចំណូលចិត្តស្រាវជ្រាវ៖
- ទស្សនវិជ្ជាសង្គមនិងនយោបាយ

ប៉ាន់ វុត្ថា

កន្លែងការងារ៖
រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

កម្រិតសិក្សា៖
បណ្ឌិតទស្សនវិទ្យា
(រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា)

ចំណូលចិត្តស្រាវជ្រាវ៖
- ទស្សនវិជ្ជាសង្គមនិងនយោបាយ

ហ៊ឹម ញាណារិទ្ធ

កន្លែងការងារ៖
រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

កម្រិតសិក្សា៖
បណ្ឌិតទស្សនវិទ្យា
(រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា)

ចំណូលចិត្តស្រាវជ្រាវ៖
- ទស្សនវិជ្ជាសង្គមនិងនយោបាយ

ភ្លាន់ ផុល

កន្លែងការងារ៖
រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

កម្រិតសិក្សា៖
បណ្ឌិតទស្សនវិទ្យា
(រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា)

ចំណូលចិត្តស្រាវជ្រាវ៖
- ទស្សនវិជ្ជាសង្គមនិងនយោបាយ